

D 38/04

Försäkringsaktiebolaget X (nedan benämnt X) har till Revisorsnämnden (RN) överlämnat advokat O-sons och auktoriserade revisorn D-sons granskningsrapport (rapporten)¹, avseende X. RN har med anledning härav öppnat ett disciplinärende mot den i X stämмоvalde auktoriserade revisorn A-son². Ärendet har av RN handlagts tillsammans med ett disciplinärende mot den i X av Finansinspektionen utsedde auktoriserade revisorn B-son. Revisorerna har i skrivelse från RN förelagts att, för vissa av RN i skrivelsen angivna frågeställningar, redogöra för de revisionsåtgärder som vidtagits samt revisorernas överväganden och slutsatser med anledning av dessa. De frågeställningar som RN angett i sin skrivelse till respektive revisor avser främst de globala incitamentsprogrammen SR och WR, dessas tillkomst och förlängning, beräkningarna av utfallen samt redovisningen av programmens utfall i X:s årsredovisning för år 2000.

RN har, för räkenskapsåren 1999-2001, tagit del av A-sons revisionsplanering och avrapportering avseende X samt dokumentation över genomförda revisionsåtgärder beträffande de frågeställningar som angetts ovan. För B-son har motsvarande granskning skett avseende åren 1998-2001. RN har även tagit del av X:s styrelseprotokoll daterat den 17 december 1997 och därutöver samtliga styrelseprotokoll för perioden från och med den 5 augusti 1998 till och med den 12 mars 2002. Slutligen har RN tagit del av protokoll från X:s revisionskommitté, daterade den 15 februari 2000, den 8 augusti 2000 och den 13 februari 2001.

X har, sedan de berörda revisorerna yttrat sig över innehållet i rapporten, kompletterat utredningen i ärendet med tre skrivelser där revisorernas arbete ifrågasätts på huvudsakligen samma grunder som i rapporten. RN har vidare även i detta ärende tagit del av D-sons yttrande över anmälan mot honom i RN:s ärende med dnr 2004-89 samt de berörda revisorernas kommentarer till detta. RN har också tagit del av beslut, daterat den 2 september 2004, av Stockholmsbörsens disciplinnämnd. Slutligen har X ifrågasatt om A-son och Y AB har åsidosatt sin tystnadsplikt som revisorer i samband med anmälan mot D-son. Se RN:s beslut denna dag i ärende med dnr 2004-740.

Incitamentsprogrammen SR och WR; frågan om styrelsebeslut

Bakgrund

I X inrättades år 1997 ett incitamentsprogram, SR, avsett för ledande befattningshavare i X och under år 1998 ett sådant program, WR (WR-programmet), som var avsett för anställda i X:s utländska dotterbolag. SR skulle vara i kraft under åren 1997-1999 och WR åren 1998-1999. Av protokoll från ett styrelsemöte i december 1997 framgår att styrelsen fick vetskap om att ett tidigare gällande tak avseende utfallet för SR hade lyfts bort. Vad gäller WR beslöt styrelsen i april 1998 att det totala utfallet inte skulle få överskrida 300 mnkr för åren 1998 – 1999 och att de årliga värdeberäkningarna skulle granskas av bl.a. bolagets stämмоvalda revisorer. Av X:s årsredovisning för år 1999 framgår att taket för WR var nått vid utgången av år 1999. Av protokoll från ett styrelsemöte den 23 januari 2000, som återupptogs den 25 januari 2000, framgår bl.a. följande: ”Beslutades vidare att, för det fall att den extra bolagsstämman ställs in,

¹ Granskningsrapport, Försäkringsaktiebolaget X, daterad den 25 november 2003.

² X hade ytterligare en stämмоvald revisor. Denne är numera pensionerad och innehar inte längre auktorisation som revisor. Han står därmed inte under RN:s tillsyn.

förlänga de incentiveprogram som löpte ut vid 1999 års utgång på mutatis mutandis oförändrade villkor. Det gäller det koncernövergripande incentiveprogrammet 1997-99, det speciella WR-programmet och XNEN.” Programmen kom att förlängas till och med den 15 maj 2000. Av protokoll från ett styrelsemöte den 5 maj 2000 framgår att styrelsen erhöll information om att ersättningen enligt de två programmen kunde komma att uppgå till betydande belopp på endast några få månader. Styrelsen uppdrog åt en under våren 2000 inrättad ersättningskommitté att ”i samråd med företagsledningen hantera de i januari 2000 förlängda incentiveprogrammen”. I ersättningskommittén ingick styrelsens ordförande samt ytterligare två styrelseledamöter. Av ett styrelseprotokoll från den 31 maj 2000 framgår att ersättningskommittén utarbetat ett förslag till modifiering av SR. Förslaget innebar att s.k. växling skulle ske från SR till andra förmånstyper såsom syntetiska aktier och optioner samt för ledningsgruppens medlemmar också växling mot förbättrade pensionsvillkor. Genom detta byte av förmånsslag lyftes relativt stora belopp bort från SR. I halvårsrapporten för första halvåret 2000 kostnadsfördes 620 mnkr för programmen avseende tiden från och med den 1 januari till och med den 15 maj 2000. Under hösten 2000 kostnadsfördes i koncernen ytterligare 264 mnkr, vilket i huvudsak avsåg WR.

Rapporten

Enligt rapporten var innebörden av styrelsens ovan citerade beslut i januari 2000 att taket för utfall avseende WR skulle höjas med ca 56 mnkr. Vidare sägs att det dock av ett tillägg till s.k. plan rules, dvs. det regelverk som styrde programmet, framgår att beloppsbegränsningen har tagits bort. Av styrelseprotokollen framgår inte att tillägget till plan rules har presenterats av eller godkänts av moderbolagets styrelse. Av plan rules, beslutade av moderbolagets styrelse, framgår att tolkning och ändring av bestämmelserna skall beslutas av styrelsen och att de stämмоvalda revisorerna skulle granska beräkningarna avseende utfallet för WR. De stämмоvalda revisorerna fann att beräkningarna var i överensstämmelse med reglerna för programmet men noterade i sina rapporter också att det framräknade beloppet översteg det maximalt tillåtna beloppet enligt plan rules och att moderbolagets styrelse därför måste ta ett beslut om borttagande av beloppsbegränsningen i programmet³. I rapporten hävdas att det borde ha stått klart för revisorerna då de granskade utfallet att styrelsen inte hade beslutat att taket för utfallet skulle höjas. Det är därför enligt rapporten anmärkningsvärt att revisorerna inte vid något tillfälle närmare påtalat för styrelsen eller revisionskommittén att utfallet översteg taket.

X

X har i sina skrivelser till RN anfört att det inte finns några klara och entydiga beslut om att taket avseende WR hade tagits bort och att i vart fall flertalet av de dåvarande styrelseledamöterna är av uppfattningen att taket inte har tagits bort. I sin skrivelse till RN, daterad den 18 oktober 2004, har X anfört att det ligger närmast till hands att förstå styrelsens förlängningsbeslut på så sätt att beloppsbegränsningen för förlängningsperioden uppgick till 56,25 mnkr. En annan möjlig

³ De stämмоvalda revisorernas rapport till X den 31 augusti 2000: ” Summarized our view is that a bonus of MSEK 743 (709+34) is in accordance with the WWAVAP. For the MSEK 39 representing the effect of changed operating assumptions we cannot conclude whether or not it should be included in the bonus. The amount MSEK 743 is higher than what is stipulated by the maximum rule for the bonus and a decision has to be taken by X on the application of this maximum amount.”

De stämмоvalda revisorernas rapport till X den 12 oktober 2000: ”In conclusion, in our report as per August 31, 2000 we concluded that a bonus of MSEK 782 [] is in accordance with the WWAVAP if a decision is made not to apply the maximum rule for the bonus.” In addition to this amount we believe it is reasonable to add MSEK 181, representing the additional bonus based on that the increase in value on Value New Business (VNB) is earned in full at May 15, 2000. In total the bonus would be MSEK 963.”

tolkning är enligt X att "en ny beloppsbegränsning om 300 MSEK skulle gälla för förlängningsperioden (dvs. totalt 600 mnkr), så har uppenbarligen vissa styrelseledamöter uppfattat beslutet". Det framgår enligt X inte klart av vare sig styrelseprotokollet som föregick halvårsrapporten eller av halvårsrapporten att det kostnadsförda beloppet om 620 mnkr till någon del avsåg WR. X anför vidare att ordalydelsen av de två rapporter som A-son avgett om tillämpningen av WR den 31 augusti respektive den 12 oktober 2000 talar emot att hans uppfattning då kunde ha varit att taket hade lyfts bort. Slutligen anför X att med tanke på innehållet i halvårsrapporten för år 2000 och not 44 i årsredovisningen är det måhända en berättigad fråga att ställa om inte styrelsen borde ha vetat eller förstått att taket var borttaget. Det senare är enligt X ingen ursäkt för revisorerna, som faktiskt visste att taket först måste tas bort, att inte följa upp frågan. Sammanfattningsvis har X ifrågasatt om inte revisorerna för styrelsen borde ha påtalat bristerna och oklarheterna vad gällde WR.

D-son

D-son har gett uttryck för en liknande uppfattning vad gäller frågan om halvårsrapportens kostnadsföring avsåg även WR och han drar samma slutsatser som X av revisorsrapporternas ordalydelse.

Revisorerna⁴ har anförts följande.

De stämмоvalda revisorerna har haft styrelsens uppdrag (enligt plan rules) att granska de årliga värdeberäkningarna för programmen. Vissa frågor avseende programmen hade dock av styrelsen delegerats till ersättningskommittén. A-son har uppgett att de stämмоvalda revisorerna av X:s ledning och, som det uppfattades, av ersättningskommittén ombads att uttala sig om beräkningarna beträffande utfallet avseende WR till och med den 15 maj 2000. Revisorerna avrapporterade sina granskningar och beräkningar vid två tillfällen under hösten 2000 till X. Rapporterna avsåg perioden från och med den 1 januari till och med den 15 maj 2000 och innefattade uppgifter om att beräkningarna förutsatte att taken för totalt utfall hade lyfts bort. Rapporterna tillställdes X och var avsedda för ersättningskommittén. Enligt A-son bör noteras att i bägge rapporterna sägs att de stämмоvalda revisorernas beräkningar förutsätter att inga tak tillämpas. Enligt revisorerna stod det under hösten 2000 och vid slutförandet av revisionen för år 2000 helt klart för dem att taken var höjda eller borttagna och att styrelsen var införstådd med det. De har bl.a. återopat ett protokoll från ett styrelsemöte den 5 maj 2000 i vilket hänvisades till en rapport från ersättningskommittén. Av protokollet framgår bl.a. att: "Kommittén har särskilt fokuserat på det mycket goda utfallet för berörda befattningshavare av den förlängning av de två koncerngemensamma incitamentsprogrammen, (koncernprogrammet 1997-99 och det särskilda WR-programmet), som beslutades av styrelsen då det blev nödvändigt att ställa in den extra bolagsstämman den 27 januari 2000. Ersättningen enligt dessa två program kan komma att uppgå till betydande belopp på endast några få månader." Vid detta styrelsemöte uppdrogs åt ersättningskommittén att i samråd med företagsledningen hantera de förlängda incitamentsprogrammen. Av protokoll från styrelsemötet den 31 maj 2000 framgår att styrelseordföranden rapporterade om att ersättningskommittén hade utarbetat ett förslag till modifiering av SR. Förslaget framgår av en promemoria som bilades styrelseprotokollet. Av promemorian framgår att totalt bonusutfall avseende SR för förlängningsperioden uppgick till 625 mnkr. Revisorerna har vidare uppgett att styrelsen var väl medveten om att modifieringen av SR innebar att förmåner om betydande belopp hade växlats till optioner och förbättrade pensioner. Revisorerna har också i sina svar till RN pekat på att de ekonomiska effekterna av att taket hade tagits bort har varit föremål för beslut av styrelsen, som har protokollförts. Av

⁴ Med begreppet revisorerna avses här och fortsättningsvis A-son och B-son.

protokoll från styrelsemöte den 8 augusti 2000 framgår sålunda att styrelsen godtagit avgivande av X:s halvårsrapport för år 2000 och därmed också godtagit att X kostnadsförde 620 mnkr för de båda programmen samtidigt som betydande belopp hade växlats bort från SR. Styrelsen var informerad om att enbart SR, utan växling, skulle uppgå till 625 mnkr. Av årsredovisningen för år 2000 framgår, vad gäller WR, att 300 mnkr hade belastat tidigare års resultat och att 339 mnkr hade belastat resultatet för år 2000. Allt detta tyder enligt revisorernas synsätt på att styrelsen, åtminstone vid undertecknandet av årsredovisningen för år 2000, har varit medveten om att X-koncernens redovisning förutsatte att något tak för WR inte fanns och att förlängningen till den 15 maj 2000 sålunda hade kostat betydande belopp utöver ovan nämnda 56 mnkr. Slutligen har revisorerna tillagt att reglerna för programmet krävde att styrelsen skulle besluta om ändringar i det, men inte att besluten skulle dokumenteras i styrelseprotokoll. Sålunda anförs att styrelsen vid två tillfällen har fattat beslut, om än indirekt, om att höja eller lyfta bort taket, dels genom att godta halvårsrapporten för första halvåret 2000, dels genom att underteckna årsredovisningen för år 2000. A-son har tillagt att X:s bolagsstämma i april 2000, på förslag från styrelsen, beslutade om personaloptionsprogram omfattande år 2000-2002 till ett beräknat belopp om tre till fyra miljarder kronor. ”Detta var tidsandan.”

RN gör följande bedömning.

En revisor är enligt 10 kap. 8 och 11 §§ försäkringsrörelselagen (1982:713) (FRL) skyldig att granska styrelsens och verkställande direktörens förvaltning av bolaget för att kunna uttala sig om huruvida styrelsens ledamöter och verkställande direktören kan beviljas ansvarsfrihet för den verksamhetsperiod som granskningen har avsett. Denna s.k. förvaltningsrevision tar bl.a. sikte på att revisorn skall skaffa sig ett underlag för att kunna bedöma om någon av styrelsens ledamöter eller den verkställande direktören har gjort sig skyldig till någon försummelse som kan föranleda ersättningsskyldighet eller om någon av dessa på annat sätt har handlat i strid med FRL, tillämpliga regler om årsredovisning i försäkringsföretag eller bolagsordningen. Om detta har förekommit skall det anmärkas i revisionsberättelsen. Hur denna granskning närmare skall utformas följer enligt RN:s mening av god revisionssed. Revisorn har i det sammanhanget en skyldighet att påpeka om styrelsen eller verkställande direktören inte följer de regler som bolaget skall iakttä för beslutsfattande. Revisorn skall dock inte bedöma styrelsens affärsmässiga överväganden för sina beslut. Det enda undantaget från detta är om ett besluts affärsmässiga konsekvenser är sådana att effekten av beslutet skulle i sig innefatta ett brott mot FRL eller det regelverk som bolaget har att följa.

Rapporten och X lägger revisorerna till last att de inte har informerat styrelsen om att taken för utfall avseende WR överskridits. Revisorerna har mot detta invänt att styrelsen enligt deras uppfattning hade fattat beslut om att ta bort eller lyfta taket från WR-programmet vilket bl.a. manifesterats genom besluten att i halvårsrapporten och årsredovisningen för år 2000 kostnadsföra belopp för programmet som översteg det ursprungligen fastlagda taket.

I ärendet framgår att det är styrelsen eller ersättningskommittén som har haft att besluta om programmen. Det framgår också att styrelsen redan år 1997 hade godtagit att något tak för SR inte längre gällde. RN har konstaterat att varken styrelsen eller ersättningskommittén har fattat något protokollfört beslut som direkt innefattar att taket även för WR har höjts eller lyfts bort. Styrelsen har dock godtagit att betydande belopp avseende incitamentsprogrammen skulle kostnadsföras i X:s halvårsrapport. Det har ifrågasatts om beloppet 620 mnkr i halvårsrapporten skulle kunna ha avsett endast SR, som ju ostridigt var utan tak. RN finner – mot bakgrund av den växling till andra förmånstyper som skett beträffande SR – att beloppet inte kunde avse endast detta program. Vidare framgår av X:s årsredovisning för år 2000 att i vart fall 339 mnkr hade kostnadsförts år 2000 avseende WR. Av det material som RN har tagit del av framgår att de

stämموvalda revisorerna har haft styrelsens uppdrag att granska de årliga värdeberäkningarna för programmen. Granskningsrapporterna, för perioden från och med den 1 januari 2000 till och med den 15 maj 2000, utfärdades i augusti och oktober 2000 och innehåller bl.a. påpekanden om att beräkningarna visar att maximibeloppet (enligt "the maximum rule for the bonus") skulle komma att överskridas. Eftersom granskningarna hade beställts av ersättningskommittén hade A-son enligt RN:s mening skäl att utgå från att rapporterna, ställda till X, också skulle efterfrågas av ersättningskommittén och därigenom komma denna till del. A-son hade också skäl att förutsätta att styrelsen följde upp de frågor som hade delegerats till ersättningskommittén. Som framgått ovan har X anfört att rapporternas ordalydelse dåligt överensstämmer med den av A-son hävdade uppfattningen att styrelsen hösten 2000 redan hade lyft undan taket. Enligt RN:s mening kan emellertid ifrågavarande formuleringar uppfattas som påpekanden till styrelsen att fatta också ett formellt beslut om att höja eller lyfta bort taket för WR. RN:s utredning visar, vid en samlad bedömning, att A-son vid slutförandet av revisionen och avfattande av revisionsberättelsen för år 2000 har haft rimlig grund för sitt antagande att styrelsen har godtagit att höja eller lyfta bort taket för utfall från WR. RN konstaterar – mot ovan nämnda bakgrund – att enbart det förhållandet att ett protokollfört beslut saknats inte behövde utgöra skäl till formell erinran till styrelsen och inte heller behövde ge anledning till anmärkning i revisionsberättelsen. Som framgått ovan har de stämموvalda revisorerna i sina granskningsrapporter i augusti och oktober 2000, beställda av ersättningskommittén, uppmärksammat X på att det var önskvärt med beslut av styrelsen beträffande taket. En avrapportering i denna fråga från de stämموvalda revisorerna har således skett. Avsaknaden av annan rapportering till styrelsen eller uppföljning, t.ex. i samband med slutrevisionen, av detta förhållande föranleder inte någon kritik mot A-son.

Redovisning och information i X:s årsredovisning för år 2000 avseende de förlängda incitamentsprogrammen

Redovisningen av utökade pensionsåtaganden

Enligt ersättningskommitténs förslag skulle vissa av de förmåner som skulle ha utfallit på grund av SR-programmet växlas över till dels s.k. syntetiska aktier och optioner, dels pensioner. Av rapporten framgår att den svenska ledningsgruppen i allt väsentligt växlade utfallet enligt SR för år 2000 mot utökade pensionsförmåner. I årsredovisningen för år 2000 anges att "Bolagets kostnader härför kan täckas av gottgörelse från X:s pensionsstiftelse". Under år 2001 träffades en överenskommelse om att trygandet genom pensionsstiftelsen skulle ersättas med att X tecknade kapitalförsäkring motsvarande förmånerna. I rapporten kritiserar revisorerna för att de godtog att växlingen till syntetiska aktier inte kostnadsfördes i X redan år 2000 samt för att pensionsåtagandena inte redovisades som skuld och kostnad år 2000. X har i sin skrivelse till RN bl.a. ifrågasatt om inte revisorerna borde ha varit mer aktiva för att säkerställa en tydligare årsredovisning. Vidare har X anfört att det vid "fortsatt utredning har erfarits" att byte av tryggandeform från pensionsstiftelse till kapitalförsäkring inte är tillåtet.

Av beslutet från Stockholmsbörsens disciplinnämnd framgår att det läggs X till last att det inte i årsredovisningen för år 2000, vad gäller X:s dåvarande VD lämnades uppgift om att de pensionsförmåner som omnämndes i årsredovisningen innebar en betydande förändring i förhållande till tidigare år och att det knappast varit möjligt att förstå att förmånerna utgjorde resultatet av en omvandling av SR-programmet. X har i sitt yttrande till börsen anfört bl.a. följande: "De nya pensionsvillkoren för [VD:n] var [] inte anmärkningsvärda i sig och någon särskild information om dessa, utöver kraven i Näringslivets Börskommittés (NBK:s) rekommendation vilka X uppfyllde, var enligt X:s mening inte nödvändig enligt då gällande regelsystem".

Revisorerna har anfört följande.

A-son har uppgett att han hade fått information om att växling skulle ske till s.k. personaloptioner i stället för till syntetiska aktier. Enligt A-son behöver personaloptioner inte kostnadsföras förrän vid den tidpunkt de utbetalas, vilket inte skedde år 2000. När han under år 2001 fick klart för sig vad som gällde skedde rättning genom upplösning av viss överreservering. Vad avsåg växlingen till förbättrade pensionsförmåner skulle gottgörelse erhållas från X:s pensionsstiftelse varför dessa belopp, enligt revisorerna, inte skulle kostnadsföras i X. Säkerställandet av dessa pensionsutfästelser var i enlighet med stiftelsens stadgar. Stiftelsen hade under år 2000 övervärden som var tillräckliga för att täcka såväl tidigare pensionsutfästelser som de nu tillkommande. Vad gäller redovisningen av pensionsåtagandena har revisorerna anfört att dessa redovisats med tillräcklig tydlighet och hänvisat till att information framgår av noter till årsredovisningen. Vad beträffar VD:s pensionsförmåner har revisorerna uppgett att det vid den aktuella tidpunkten inte förelåg något uttryckligt krav på att informera om att VD erhöll utökad pension mot avstående från utfall i SR-programmet. Vad slutligen gäller frågan om att byta tryggnad genom pensionsstiftelse mot att i stället teckna en kapitalförsäkring har A-son hävdats att inget hindrade X från att använda kapitalförsäkringslösningen. Frågan var föremål för prövning och såväl stiftelserättslig expertis som expertis rörande tryggandelagen konsulterades. Åtgärden att byta tryggandeform beslutades och vidtogs av X. B-son har uppgett att han hade informerats om att bytet av tryggandeform utretts av Y:s experter.

RN gör följande bedömning.

Av det material som RN har tagit del av – främst revisorernas dokumentation i de nu aktuella frågorna – framgår att revisorerna hade fått information om att övriga förmånstagare i SR, utöver den svenska ledningsgruppen, skulle erhålla växling genom tilldelning av personaloptioner, inom ramen för det nya stock-option-programmet. Revisorerna bedömde, utifrån viss utredning, att dessa inte skulle kostnadsföras år 2000 utan först vid utbetalning. RN kan inte kritisera revisorerna för att de godtog att beloppen inte kostnadsfördes redan år 2000. Vad avsåg växlingen till förbättrade pensionsförmåner framgår av 4 kap. 20 § i den för år 2000 gällande Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om årsredovisning i försäkringsföretag (FFFS 1999:17) att pensionsförpliktelse som hade täckning i pensionsstiftelsens förmögenhet inte behövde redovisas som skuld. RN delar därför revisorernas bedömning att beloppen avseende de förbättrade pensionsförmånerna inte skulle kostnadsföras i X för år 2000. Vad beträffar redovisningen av pensionsåtagandena i X:s årsredovisning för år 2000 finner RN inte skäl att kritisera A-sons bedömning att den information som har lämnats uppfyller då gällande krav. Vad slutligen gäller byte av tryggandeform framgår av både A-sons svar och hans dokumentation att denna fråga hade utretts av experter inom såväl X som Y och att slutsatsen då blivit att denna form av byte var tillåten. Att andra slutsatser eventuellt kan dras efter ”fortsatt utredning” föranleder inte någon kritik mot A-son.

Redovisningen av bonusprogram

I rapporten kritiseras revisorerna för att de accepterade att 264 mnkr⁵, inte inkluderats i notupplysningarna till årsredovisningen för år 2000 avseende det totala utfallet av WR. Vidare uppges i rapporten att den enligt årsredovisningslagen (1995:1554) obligatoriska upplysningen om löner och ersättningar inte innefattade kostnader för de globala och lokala

⁵ Av detta belopp avsåg enligt rapporten 222 mnkr utfall beträffande WR som hade kostnadsförts i ett brittiskt dotterbolag ingående i X-koncernen.

incitamentsprogrammen. Även X har i sin skrivelse till RN uppgett att uppgifterna om löner och andra ersättningar i X:s årsredovisning för år 2000 inte innefattade ersättningar från incitamentsprogrammen och att informationen därmed var ofullständig. X har hävdatt att kostnaderna för de lokala programmen i det brittiska dotterbolaget uppgick till ca 700 mnkr för år 2000 och att ca 125 mnkr hade utbetalats i det amerikanska dotterbolaget under år 2000. Några kostnader för år 2000 avseende sistnämnda bolag har inte angetts av X.

Stockholmsbörsens disciplinnämnd har i sitt beslut uttalat att det har klarlagts att ersättningen för år 2000 enligt globala och lokala program inte ingick i uppgifterna i årsredovisningen om löner och andra ersättningar till personalen. Enligt disciplinnämnden blev därför uppgifterna i årsredovisningen felaktiga. I beslutet anges samma belopp och begrepp som X har anfört dvs. kostnader för brittiska dotterbolag och utbetalningar avseende amerikanska dotterbolag.

Revisorerna har anfört följande.

Vid ett slutrevisionsmöte den 9 februari 2001, då samtliga revisorer och bl.a. X:s nuvarande ekonomidirektör deltog, fanns inte noterna klara till årsredovisningen. Vid mötet diskuterades både globala och lokala program. B-son har anfört att han, utifrån den arbetsfördelning som fanns, inte hade utfört någon detaljgranskning av incitamentsprogrammen eller av tillhörande not i årsredovisningen. Vidare har B-son uppgett att han hade ställt kontrollfrågor till Y för att försäkra sig om att programmen var korrekt redovisade. Han fick då inte några indikationer på fel eller brister. A-son har uppgett att han vid ett möte med revisionskommittén, den 13 februari 2001, klargjorde att det måste vara fullständiga uppgifter om programmen i not om löner och andra ersättningar. Han har hänvisat till sin agenda av vilken framgår att lokala bonusprogram skulle kommenteras. Han har uppgett att han uppmärksammade att den del av WR som avsåg X UK inte fanns med i tilläggsinformationen men att man från moderbolagets sida inte var beredd att göra några ytterligare ändringar. A-son har inte ifrågasatt att upplysning om det kostnadsförda beloppet borde ha tagits med i den aktuella noten, men har invänt att bristen i detta avseende inte var så väsentlig att den borde föranleda en kommentar i revisionsberättelsen.

Vad gäller frågan huruvida kostnaderna för programmen ingick i uppgifterna om totala löner och ersättningar har A-son uppgett att dessa kostnader under år 2000, vad avsåg moderbolaget, hade inkluderats i lönesumman och fördelats på ledande befattningshavare och övriga anställda. Han har vidare anfört att X:s åtaganden på grund av de globala ersättningssystemen hade redovisats som avsättningar under rubriken Övriga personalkostnader och att detta kan utläsas av en not avseende Administrativa kostnader⁶. I denna sker en hänvisning till en annan not avseende Övriga kostnader⁷ av vilken framgår att avsättning till vinstandelssystem hade skett med 620 mnkr.⁸ Uppgifterna till noten Löner och andra ersättningar erhöles från de olika avrapporterande enheterna. Eftersom reserveringen för de globala programmen hade skett på koncernnivå kom dessa inte att ingå i noten Löner och andra ersättningar när X ställde samman dessa uppgifter från olika enheter. Det kan dock konstateras att de globala programmen har redovisats inom ramen för personalkostnader och därmed påverkat rörelseresultatet för år 2000.

Vad därefter gäller de lokala programmen uppgick kostnaderna för lokala bonusprogram i USA år 2000 till 2,7 MUSD, ca 25 mnkr. Detta belopp har kostnadsförts år 2000. Det är dock oklart huruvida beloppet ingår i de totalt 1 079 mnkr som redovisats i noten Löner och andra ersättningar avseende USA för år 2000. Beloppet bedömdes vara mindre väsentligt och har därför inte utretts vidare. Vad gäller de lokala programmen i England har A-son konstaterat att

⁶ Not 46 avseende koncernen

⁷ Not 20 avseende koncernen

⁸ XNEN 20 mnkr, SR 261 mnkr och WR 339 mnkr, dvs. totalt 620 mnkr. I detta totalbelopp ingår således inte de 264 mnkr som kommenterats ovan.

700 mnkr har kostnadsförts och ingår i noten Administrativa kostnader i koncernredovisningen. På grund av att ofullständig information lämnades till X från det engelska bolaget uppmärksammade varken X eller moderbolagets revisorer att beloppet inte ingick i noten Löner och andra ersättningar. Revisorerna har tillagt att det har varit och fortfarande är praxis bland många noterade bolag att inte redovisa sina lokala bonusprogram under noten Löner och andra ersättningar.

RN gör följande bedömning.

Vid granskning i efterhand av X:s koncernredovisning och noter samt vid bedömning av revisorernas insatser måste beaktas att materialet är mycket komplext och omfattande. RN har vid sin genomgång av revisorernas dokumentation bl.a. kunnat konstatera att de rapporterade enheterna inom X-koncernen upptar 16 sidor med 30-40 bolag per sida. Enbart kontoplanen för att erhålla koncernredovisning omfattar över 40 sidor. Av X:s årsredovisning för år 2000 framgår att koncernens balansomslutning per den 31 december 2000 uppgick till 589 miljarder kr (exklusive Livförsäkringsaktiebolaget X som inte konsoliderades i X-koncernen). Eventuella ofullständigheter bör bedömas mot bakgrund av denna komplexitet och omfattning. RN har vid sin bedömning av B-sons insatser beaktat att detaljgranskning, enligt överenskommen arbetsfördelning, i huvudsak hade handhåfts av de stämмоvalda revisorerna.

Vad först gäller den bristfälliga informationen i årsredovisningen avseende ovan nämnda utfall om 264 mnkr finner RN att A-son, utöver att uppmärksamma på bristen på det sätt som har skett, inte hade skäl för att vidta ytterligare åtgärder.

Av 5 kap. 1 § lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag jämfört med 5 kap. 19 och 20 §§ årsredovisningslagen framgår att av räkenskapsårets personalkostnader skall löner och andra ersättningar anges särskilt samt särredovisas för ledande befattningshavare och andra anställda. RN konstaterar att kostnader från vinstandelssystem, för år 2000, till anställda i moderbolaget framgår av en not avseende Löner och andra ersättningar och är fördelat på de två nämnda personalkategorierna. Vad gäller det totala belopp som år 2000 hade reserverats för vinstandelssystem framgår av notupplysningar dels beloppet 620 mnkr som avsåg globala incitamentsprogram, dels att detta hade kostnadsförts som Övriga personalkostnader. Upplýsning lämnas således i årsredovisningen om de totala ersättningarna avseende de globala incitamentsprogrammen, dock klassificerat som Övriga personalkostnader och inte fördelat på ledande befattningshavare och övriga anställda. Revisorerna synes ha godtagit detta. Enligt RN:s mening borde revisorerna ha agerat för att även detta belopp fördelades på sätt som angetts ovan. RN finner, bl.a. med hänsyn till att totalbeloppet framgår av andra noter till årsredovisningen, att revisorernas brist på sådant agerande, inte utgör skäl för disciplinär åtgärd mot A-son.

Vad gäller de lokala incitamentsprogrammen har RN tagit del av omfattande dokumentation som verifierar att revisorerna har följt upp att posterna har kostnadsförts och skuldförts i X:s årsredovisning för år 2000. Däremot har man avseende engelska dotterbolag inte uppmärksammat att X inte redovisade beloppen i noten Löner och andra ersättningar. Med beaktande av det mycket omfattande och komplexa arbete som det innebär för X att ta fram koncernredovisning och för revisorerna att granska denna finner RN att det faktum att revisorerna inte uppmärksammat att viss information saknades i en not inte utgör skäl för disciplinär åtgärd mot A-son.

Renovering av lägenheter

Av rapporten framgår att omfattande renoveringar av lägenheter som skulle ha betalats av ledande befattningshavare i X eller dem närstående i stället år 2001 kostnadsfördes som

ombyggnad av X:s huvudkontor. Enligt rapporten lyder den aktuella fakturan på totalt 17,6 mnkr. RN konstaterar, bl.a. med beaktande av att någon misstanke om oegentligheter inte förelåg vid revisionstillfället, att det inte fanns anledning för revisorerna att speciellt granska ombyggnadskostnaderna. Även om granskning hade skett hade det knappast varit möjligt för revisorerna att upptäcka felet i den enskilda fakturan med hänsyn till den utformning den enligt rapporten hade fått och det aktuella beloppets storlek.

RN:s sammanfattande bedömning.

En revision av denna omfattning skall bedömas utifrån ett helhetsperspektiv. RN har, för de här aktuella åren, tagit del av revisorernas revisionsplanering och avrapportering avseende X samt dokumentation beträffande de frågeställningar som redovisats ovan. Av detta material kan utläsas att revisorerna har genomfört ett omfattande revisionsarbete. Såvitt RN kunnat finna saknas i allt väsentligt skäl till kritik mot hur revisionerna har genomförts och avrapporterats. De brister som har framkommit och angetts ovan utgör inte skäl för disciplinär åtgärd mot A-son.

RN avskriver ärendet.

Beslut i detta ärende har fattats av Revisorsnämnden. I beslutet har deltagit f.d. domaren i Europadomstolen Elisabeth Palm, ordförande, hovrättspresidenten Gunnel Wennberg, vice ordförande, skattedirektören Vilhelm Andersson, godkände revisorn Klas-Erik Hjorth, auktoriserade revisorn Ulf Järlebro, utredningssekreteraren Jan-Erik Moreau, professorn Claes Norberg samt skattejuristen Kerstin Nyquist. Vid ärendets slutliga handläggning har i övrigt närvarit direktören Peter Strömberg, chefsjuristen Per Eskilsson samt chefsrevisorn Inger Blomberg som föredragit ärendet.